

nvo bulletin

Migrantenouders vernieuwen
opvoedpraktijk 04

Einde an ADHD en autisme 8 / NVO-Thesisprijs 10 /
Autonomie van een leerling 14 / De Koets vertrekt 16

Big Yellow Taxi

Op deze plaats heb ik veel dichters, wetenschappers en songwriters geciteerd, van Jacques Brel tot Friedrich Nietzsche. Hun teksten schieten me spontaan te binnen, zoals dat voortdurend gaat in mijn hoofd. Het is willekeurig en vaak moet ik nadenken waar de associatie vandaan komt. Ik zal u nog een keer laten zien hoe dat gaat.

Waarschijnlijk is dit mijn laatste redactioneel. Per maart ga ik op lang voorzien LFB-verlof. Hierbij komt een Duitstalige maar wat minder elitaire liedtekst naar boven:

*'Alles hat ein Ende, nur die Wurst hat zwei,
Jawohl, mein Schatz, es ist vorbei.'*

(Stephan Remmler)

Maar dat zou de indruk kunnen wekken dat ik luchthartig de deur achter mij dichtsla.

*'Late last night, I heard the screen door slam.
And a big yellow taxi took away my old man.'*

(Joni Mitchell in 1970)

Over mijn opvolging is helaas nog niets bekend, maar voor de komende tijd lokken als altijd de bergen.

Ne andrò lontana, Ik zal ver weg gaan
Là, fra la neve bianca, n'andrò, Daar, in de witte sneeuw zal ik gaan
E fra le nubi d'ôr! En tussen de gouden wolken

(Aria uit La Wally van Catalani)

Maar zo dramatisch als Wally (Nè più, nè più, la rivedrai! – Nooit, nooit zal ik je weerzien) zie ik het niet. Ik verheug me op de vrije tijd die mij wacht en ik wens u en het NVO-Bulletin nog een lang en gelukkig leven.

En het zou me niet verbazen als ik het NVO-Bulletin nog zou gaan missen. Nog een keer Joni Mitchell.

*Don't it always seem to go
That you don't know what you've got
Till it's gone...*

Gegroet,

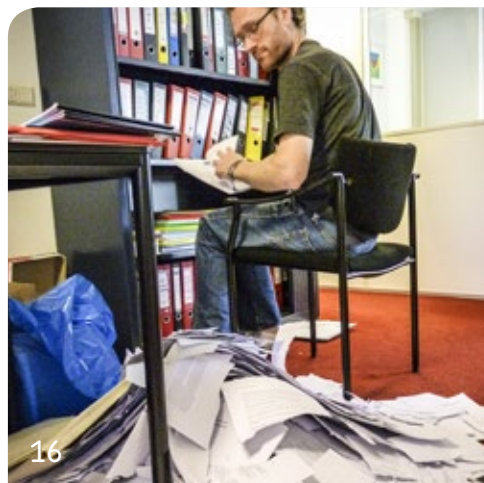
Rinke Bok
hoofdredacteur NVO-Bulletin

Gegroet

nvo bulletin

- 4 Migrantenouders
- 8 Einde an ADHD en autisme
- 10 NVO-Thesisprijs
- 12 NVO-Thesisprijs
- 14 Automie van een leerling
- 16 De Koets vertrekt
- 18 Ledennieuws /advertentie
- 19 Bestuursberichten

Fotografie cover en pagina 4 **Berber van Beek** (locatie: Landhuis Bloemhof, Curaçao),
pagina 2: **Jeannie van Diessen**, pagina 8: **Notitia**, pagina 10: **Michiel Brunt**,
pagina 12: **Laura Visser**, pagina 14 en 16: **Rinke Bok**,
cartoon pagina 17: **Jan Dirk Barreveld**

Migrantenouders vernieuwen opvoedpraktijk

Prof. dr. Mariëtte de Haan (52) is bijzonder hoogleraar Interculturele Pedagogiek aan de Universiteit van Utrecht vanwege het Haagsche Genootschap. Diversiteit en digitale media zijn haar belangrijkste thema's. Ze doet onderzoek naar opvoeding in Nederlandse migrantengezinnen en naar de wereld van migrantenjongeren online.

ANNEMIEK HAALBOOM

Via skype verschijnt ze in beeld, in een zomerse outfit. Een vogel zingt op de achtergrond. Mariëtte de Haan bivakkeert een paar maanden op Curaçao, vlakbij Willemstad. Ze heeft vorig jaar keihard gewerkt, kreeg een sabbatical en zocht een plekje onder de zon. Op Curaçao schrijft ze over haar laatste onderzoek 'Wired up', naar het leren van jongeren op internet.

Haar echtgenoot en zoon zijn ook mee. Simeon van dertien gaat op het eiland naar de Nederlandse school. 'Het onderwijs is goed,' zegt Mariëtte De Haan. 'Bovendien woont zijn beste vriend hier voor een aantal jaren. Zo vindt hij makkelijk aansluiting.' Dochter Cecilia (18) is thuis gebleven.

De Alblasserwaard en Mexico

Ze groeide op in de Alblasserwaard, in een zakenmilieu. Haar vader richtte 'De Haan Minerale Oliën' op. Een netwerk van benzinepompen, een mini-Shell. Haar moeder werkte mee in de zaak. Haar beide broers namen het bedrijf over. In haar jeugd - de jaren zeventig, de jaren van de flower power - wees ze dat zakenmilieu fel af. Bestrijd de ongelijkheid in de wereld! Steun de derde wereld! Verdeel de welvaart! Leef sober! Haar visie gaf thuis veel discussie. Met het ideaal om de ongelijkheid in de wereld op te lossen, ging ze psychologie studeren in Utrecht. 'Ik ben afgestudeerd in de onderwijsprocesekunde, een

richting waar het gedachtegoed van Vygotsky heel belangrijk was. Die erfenis heb ik altijd met me meegenomen. Het grondidee van die traditie is dat je onderwijs en pedagogiek niet alleen bekijkt vanuit het individu, maar vanuit de interactie met de sociaal culturele omgeving.'

Ze deed promotieonderzoek bij native Americans in Mexico. Hoe leren de kinderen daar? Van Ruth Paradise leerde ze rekening houden met culturele diversiteit. Kijk niet met een westerse bril naar opvoeding en onderwijs in andere culturen, want dan wals je over mensen heen. Je moet juist rekening houden met alternatieve pedagogische normen en praktijken, en die erkennen.

Nieuwe pedagogische praktijken

Na haar promotieonderzoek blijft ze werken aan de Universiteit van Utrecht. Sinds 2008 is ze bijzonder hoogleraar Interculturele Pedagogiek. Opvoeding en leren, migratie en cultuur zijn haar thema's. Ze doet onderzoek naar onderwijs en opvoeding in migrantengezinnen. Hoe verandert hun manier van opvoeden als zij naar Nederland komen?

Mariëtte de Haan: 'Het is niet zo dat hun pedagogiek zomaar vernederlandst. Aan de ene kant wijzen ze bepaalde Nederlandse opvoedpraktijken af, zoals de manier waarop kinderen ouderen bejegenen. Die vinden ze respectloos. Aan de andere kant omarmen ze de Nederlandse kindgerichte pedagogiek; dichtbij het kind staan en je verdiepen in de belevingswereld van kinderen. Al is er kritiek op de zogenaamde gelijke gezagsverhoudingen die zo kunnen ontstaan. Veel migrantenouders proberen wel hun autoriteitspositie vast te houden. Zo ontwikkelen zij hun eigen, nieuwe pedagogische praktijken.'

Nederlands gezinsleven

Verandert de Nederlandse opvoeding ook door de komst van migranten? Nemen Nederlandse ouders tradities over van migrantenouders? Mariëtte de Haan denkt van wel, al is het in mindere mate dan andersom. Ze zou er graag eens onderzoek naar doen. Door haar eigen ervaringen met opvoeding in >>

andere culturen, is ze in ieder geval kritischer naar de Nederlandse praktijk gaan kijken.

Ze woont nu in een statige witte wijk in Utrecht. Vroeger woonde ze 'op' Zuilen, zoals ze in Utrecht zeggen. Met veel Turkse en Marokkaanse burens. Daar raakte ze bevriend met de Marokkaanse buurvrouw en haar gezin. 'Mijn buurvrouw was verbaasd over het Nederlandse gezinsleven. Dat vond ze zo individualistisch, met weinig gemeenschapszin. Ik schrok daar van. Zij had wel een punt.'

Maar het toepassen van goede ideeën uit andere culturen, valt niet mee. Ze heeft het zelf wel geprobeerd, bijvoorbeeld toen ze terugkwam van haar promotieonderzoek in het Indianendorp in Mexico. 'In dat dorp moeten kinderen vooral zelf, op eigen initiatief, leren. Dus ze moeten heel autonoom zijn. Dat vond ik mooi om op mijn eerste kind toe te passen. De eerste jaren ging het redelijk. Tot ze naar school ging. Daar moest ze zich leren onderwerpen aan het pedagogische regime van de school. En het regime van andere ouders. Weg autonomie. Ik heb mijn dochter er nooit van kunnen overtuigen dat Sinterklaas niet bestond. Haar omgeving zei immers van wel.'

Rust en regelmaat

Mariëtte de Haan is, samen met Micha de Winter projectleider van het onderzoek 'Opvoeden als netwerken in de multi-etnische wijk'. Dit onderzoek is vorig jaar afgerond. Het gaat over de sociale netwerken die Marokkaanse moeders raadplegen bij de opvoeding.

Uit eerder onderzoek was al bekend dat migrantenouders zelf nieuwe opvoedpraktijken ontwikkelen. Zoals nieuwe omgangsvormen met hun kinderen, waarbij zij traditionele waarden als respect voor ouderen en nieuwe 'Nederlandse' waarden als openheid en nabijheid combineren. Dit nieuwe opvoedkapitaal, zoals de onderzoekers het noemen, ontwikkelen ouders in sociale netwerken. En die zijn nu voor het eerst in kaart gebracht.

De moeders hebben contacten met een Marokkaanse en met een Nederlandse achtergrond. Contacten uit de eigen kring spelen de grootste rol. Vooral zussen en vriendinnen. Zij zorgen voor emotionele steun en geven - tot verbazing van de onderzoekers - handige tips voor de opvoeding in Nederland.

Mariëtte de Haan: 'Ik had verwacht dat die Nederlandse ideeën over opvoeding waren aangeland door contact met Nederlandse opvoeders. Maar dat klopt niet. Het zijn vooral andere Marokkaanse moeders die hier al langer zijn. Die zeggen: ga met je kind naar de bibliotheek als het niet goed gaat met lezen. Ga veel naar oudergesprekken op school.' 'Deze Marokkaans-Nederlandse moeders verwijzen niet alleen naar voorzieningen, maar ze geven ook

Nederlandse manieren van opvoeding door. Zoals de manier van communiceren met kinderen. En opvallend veel moeders hadden het over het aanbrengen van structuur in de opvoeding. Vaste tijden voor eten, slapen, huiswerk maken en achter de computer zitten. Een moeder noemde letterlijk het rijtje 'rust, reinheid en regelmaat.' Dat vonden ze typisch Nederlands en velen probeerden dat ook in hun eigen opvoeding toe te passen.'

Invloed Nederlandse opvoeders minder groot

Rust en regelmaat in de opvoeding blijkt overigens inderdaad typisch Nederlands te zijn, ontdekte Mariëtte de Haan. Dat haalden haar collega's boven water die internationaal vergelijkend onderzoek doen en de Nederlandse opvoeding vergeleken met groepen als Italianen en Amerikanen.

De invloed van Nederlandse opvoeders in de wijk is dus veel minder groot dan gedacht. Wel kijken migrantenouders sommige opvoedpraktijken letterlijk van hen af.

Het aantal professionele opvoeders in hun netwerk is groter dan bij Nederlandse opvoeders. Vooral consultatiebureaus, huisartsen en de leerkrachten spelen een belangrijke rol. 'Er is nog steeds een duidelijk wantrouwen tegenover professionals, maar veel migrantenouders hebben hun koudwatervrees inmiddels overwonnen', zegt Mariëtte de Haan. 'Ze durven meer te leunen op professionals. Af en toe gebruiken zij zelfs vaktermen zoals faalangst en dyslexie. Sommige ouders zijn zo zelfbewust dat ze ook kritiek leveren. Zo zei een moeder: "Ik krijg van het consultatiebureau te horen dat ik meer moet praten met mijn kind, maar ik heb het wel een beetje gehad met die praatcultuur hier en ik vind dat zo'n jong kind gewoon naar mij moet luisteren."

Belangrijke rol van leerkrachten

Naast medische professionals spelen leerkrachten een belangrijke rol in het netwerk van migrantenouders. Zij ondersteunen ouders niet alleen met schoolzaken, maar hebben bredere pedagogische rol. Ze zag het al in eerder onderzoek, waarbij tienminutengesprekken tussen migrantenouders en leerkrachten zijn geanalyseerd.

Mariëtte de Haan: 'Die gesprekken gingen echt over alles. Over bedplassen, psychologische problematiek, onzekerheid bij kinderen, gedragsproblemen bij jongens. Hoe voorkom je dat zij verkeerde contacten krijgen? De leerkracht heeft de rol van een niet-klinische pedagoog, en daar hebben we er te weinig van in het veld.'

Tot verrassing van de onderzoekers blijken ook contacten in het moederland van belang te zijn bij de opvoeding. Via skype en msn messenger geven

ouders en grootouders adviezen. Het gaat vooral om steun bij traditionele Islamitische waarden die zij in de opvoeding willen hanteren. Zoals respect voor ouderen, geen alcohol drinken.

Oma's manier van opvoeden

Contacten met het moederland zijn er niet alleen via digitale media. Ze zijn er ook als ouders in de zomervakantie terug gaan. En ze leveren niet alleen steun op. Mariëtte de Haan: 'Ze zorgen ook voor conflicten. Op vakantie in Marokko laten moeders hun kinderen achter bij oma en gaan lekker op bezoek bij vriendinnen. Vervolgens vinden ze dat die oma veel te toegankelijk is. Oma's manier van opvoeden botst met de Nederlandse manier. En dat kunnen ze oma niet uitleggen. Veel ouders hebben daar last van.'

Het zijn vooral de ouders die een groot traditioneel netwerk uit eigen kring hebben én veel 'Nederlandse' contacten, ouders die letterlijk tussen twee werelden verkeren, die moeite hebben met het combineren van verschillende visies. Ze krijgen tegenstrijdige adviezen, raken besluiteloos, krijgen er stress van.

'Er zijn ook ouders die hun eigen weg zoeken', zegt Mariëtte de Haan. 'Die trekken zich bewust minder aan van de opvoedadviezen uit de traditionele hoek. Ze gaan eclectisch te werk, raadplegen dan de een, dan een ander. Zij gaan ook meer te rade bij externe bronnen zoals internet. Hun netwerk is veel kleiner en ze hebben minder stress.'

Wereldwijde ideeën over opvoeding

De rol van internet is in dit onderzoek niet bekeken. Mariëtte de Haan zou het graag eens doen. Op Marokkaanse fora wordt immers veel gediscussieerd over opvoeding. En tijdens het onderzoek kwam ze een moeder tegen die enthousiast vertelde over de opvoed-app van Al Jazeera op haar telefoon. 'Zo zie je dat informatie over opvoeding uit de hele wereld kan komen. We zijn nu bezig dat te bekijken bij Chinese migranten. Een promovenda uit China doet hier onderzoek naar twee groepen migranten: economische en kennismigrantengemeenschap. De eerste groep opereert lokaal en haalt informatie over opvoeding uit de eigen Chinese migrantengemeenschap. De andere groep is veel actiever op internet en haalt ideeën over opvoeding uit een soort globale gemeenschap van Chinezen. Niet alleen uit China, ook uit andere Chinese migrantengroepen wereldwijd. Ze zijn wat dat betreft niet meer afhankelijk van de plek waar ze wonen.'

Digitalisering en pedagogiek

Volgens Mariëtte de Haan is niet alleen diversiteit een belangrijk thema voor de pedagogiek. Dat geldt ook

voor de toenemende digitalisering. 'Die twee thema's hangen samen', zegt ze. 'We moeten jongeren vanuit de pedagogiek voorbereiden op de globale samenleving en een van de kenmerken daarvan is toenemende diversiteit. Maar het is ook een thema op zich. De wereld waarin jongeren gevormd worden, speelt zich niet meer af voor de ogen van de opvoeder. Via internet zijn er allerlei nieuwe, sociale ruimtes. Voor volwassenen vaak onzichtbare plekken. Dat vergt een ander denken over pedagogiek. Als je alleen kijkt naar de traditionele socialisatie binnen school, gezin en buurt, mis je de helft.'

De drie maanden op Curaçao gebruikt ze om de resultaten op te schrijven van het project 'Wired up'. Een onderzoek naar de impact van de groeiende digitalisering op het leven van migrantenjongeren. Wat betekent dat voor hun vorming? In het onderzoek worden jongeren met een Turkse, Marokkaanse en Nederlandse achtergrond met elkaar vergeleken. Mariëtte de Haan: 'Zij zijn alle drie vooral georiënteerd op de eigen etnische groep. Ook online. Maar onderling zijn er grote verschillen. Nederlands-Marokkaanse jongeren zijn erg bezig met een dialoog, zij hebben de Marokkaanse gemeenschap in Nederland als belangrijk referentiepunt. De Turkse groep oriënteert zich meer op Turkije, op Turkse media. Zij communiceren ook meer met familie in Duitsland, België en Frankrijk. We zien Turkse jongeren die ineens via skype een beetje Duits leren spreken.'

Internationale pedagogische vraagstukken

Meer wil ze voorlopig niet kwijt over 'Wired up'. Ze hoopt het onderzoek dit jaar af te ronden. Dat hangt ook af van andere projecten die op stapel staan. Zoals de evaluatie van een nieuwe opvoedmethode die de Marokkaanse stichting Atamnia zelf heeft ontwikkeld voor ouders met een Marokkaanse achtergrond. Ze gaat ook de opvoeding in Kenia bestuderen. De interesse voor de derde wereld is gebleven? Mariëtte de Haan: 'De derde wereld is teruggekomen in mijn werk. Samen met Micha de Winter heb ik een paar jaar geleden de masterspecialisatie 'internationale pedagogische vraagstukken' opgericht. Studenten doen onderzoek in een ontwikkelingsland, samen met een organisatie op het gebied van pedagogiek en ontwikkelingssamenwerking. Denk aan organisaties als Edukans, Oxfam en Save the Children. Dat gaat niet meer op de bevoogdende manier van vroeger, in de jaren zeventig. En in een andere wereld, die door de digitalisering steeds meer met elkaar in contact staat.' <

De onderzoekspublicatie 'Opvoeden als netwerken in de multi-etnische wijk' is te downloaden via: <http://cloud.presspage.com/files/169/opvoedenalsnetwerkeninde-multi-etnischewijk.pdf>

Afscheid van Autisme en ADHD

Interview met auteur Pieter Duker

In zijn boek *Afscheid van Autisme en ADHD* pleit prof. dr. Pieter Duker voor het overboord zetten van de diagnoses Autisme en ADHD. Aan de hand van een combinatie van wetenschappelijk onderbouwing en voorbeelden uit de praktijk legt hij uit dat we eigenlijk dienen te werken naar een verandering richting prikkelverwerking.

MARIJSE POL

Hoe verschillen tussen mensen psychische ziekten zijn geworden... En de weg terug, is de ondertitel van het boek. Pieter Duker stelt dat Autisme en ADHD geen ziekten zijn en toont via zijn optimale-stimulus theorie dat we precies het omgekeerde doen dan wat de praktijk en wetenschap ons voorschrijft; niet de ADHD-er in een rustige ruimte zetten, maar juist meer prikkels bieden en de autist juist minder prikkels bieden in plaats van te stimuleren meer te doen. Hoe bent u met ADHD en Autisme in aanraking gekomen?

Pieter Duker: 'Ik werkte met kinderen met een handicap en die hadden eigenlijk altijd ook andere problemen. Je zag daarbij ook wat men Autisme en ADHD noemt. Wat mij daarin verbaasde was dat het gedrag van deze kinderen heel sterk fluctueert in relatie tot met wat in de omgeving gebeurde.

Begin jaren '80 kwam ik erachter, dat een deel van het probleem eigenlijk meer met de omgeving te maken had. Bij De Winkelsteeg, waar ik toentertijd werkte, keken we daarom of het gedrag van kinderen veranderde, als we als we iets in hun omgeving veranderde. We kwamen al snel tot twee uitersten: kinderen die heel slecht met prikkels konden omgaan en kinderen die juist heel erg goed met prikkels konden

omgaan. Je had bijvoorbeeld kinderen die heel slecht tegen geluid konden, die zaten de hele tijd met handen op de oren. Aan de andere kant had je kinderen die niet genoeg aan prikkels konden krijgen: die waren constant bezig met prikkels zoeken, constant op zoek naar extra sensaties.

Het viel mij op dat de onzekerheid die men ervaart bij het aanpakken van problemen in de prikkelverwerking probeert op te lossen door een diagnose te stellen. Zo kwam ik in contact met de DSM. Ik dacht eerst dat iemand mij in de maling nam. Maar het was echt. Het heeft een hele tijd gekost voordat ik echt realiseerde dat het gewoon een vragenlijstje is.'

Zou je kunnen zeggen dat de DSM een soort houvast, een kader biedt voor het omschreven gedrag bij Autisme en ADHD?

'Ja. In het midden van vorige eeuw liepen er misschien wel vreemde vogels rond, waarvan je zou kunnen vrezen dat ze schade aan zouden kunnen richten die onvoorzienbaar is. Bij extremen kan het algemene belang boven het individuele belang gaan. Maar voordat we iemand beschouwen als significant afwijkend van het gemiddelde, moet je met elkaar afspreken van hoeveel standaarddeviaties zo iemand dan moet afwijken. Daarvoor heb je een test nodig zoals